

N:r 81.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående
resebidrag till vissa patienter vid kustsanatorierna; given
Stockholms slott den 31 januari 1913.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1914 bevilja ett förslagsanslag å 10,000 kronor för beredande av bidrag till medellösa eller mindre bemedlade personer från de norra länen för resor till och från de vid västkusten belägna statsunderstödda kustsanatorierna att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Schotte.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
januari 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Schotte anförde:

Vid 1912 års Riksdag väcktes av enskild motionär i Första kammaren förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida och i vad mån en nedsättning av gällande biljettpris vid resor å statens järnvägar kunde beredas patienter, som i kurhänseende besöka något av de statsunderstödda kustsanatorierna vid västkusten. I sin motivering framhöll motionären, att, under det lung-
sotssjukhusen och lungsotssanatorierna ligga spridda kring hela landet samt resorna till och från sanatorierna i följd härav ej bliva vidare be-
tungande för patienterna, förhållandet ställer sig annorlunda med sådana patienter, som behöva vistas vid kustsanatorierna, vilka så gott som samtliga äro belägna vid västkusten. Här blir resekostnaden en faktor

att räkna med, särskilt då det gäller patienter från norra och mellersta Sverige. Den blir till och med understundom så hög, att den kan ställa sig hindrande i vägen för genomgående av en kur vid någon av dessa anstalter. För att råda bot härutinnan hade nu motionären tänkt sig, att staten skulle kunna träda hjälpande emellan genom att bereda dessa patienter, så gott som uteslutande barn från medellösa och mindre bemedlade hem, en lindring i resekostnaden på sätt i vissa andra fall skett.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, till vars behandling motionen hänvisats, hemställde, att Första kammaren måtte på så sätt bifalla motionen, att kammaren för sin del måtte besluta, det Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida och i vad mån statsunderstöd bör lämnas till bestridande av kostnaderna för patienters resor till och från kustsanatorierna, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill denna utredning kunde föranleda. Första kammaren beslöt i enlighet med utskottets hemställan, och detta beslut blev sedan av Andra kammaren biträtt.

I skrivelse den 13 april 1912 har därefter Riksdagen anført, hurusom för Riksdagen tillgängliga uppgifter utvisade, att det huvudsakligen vore barn från södra delarna av landet, som åtnjöte vård å kustsanatorierna. Då sådant ej gärna kunde bero på annat än att resorna från norra delarna av landet ställde sig förhållandevis dyra, syntes åtgärder böra vidtagas till beredande av understöd till resekostnaderna samt sådant understöd böra lämnas av staten. Riksdagen erinrade vidare, att i vissa med förevarande jämförliga fall avgiftsfria resor eller nedsättning i biljettprisen å statens järnvägar medgivits, delvis mot gottgörelse till statens järnvägar från särskilt anvisat anslag. Av medicinalstyrelsen hade dessutom i ett utlåtande av den 15 december 1911 över en framställning om understöd till föreningarna för bistånd åt lytta och vanföra ifrågasatts en annan form för resekostnadsersättning, i det att rätt till ersättning föreslagits äga rum endast där kommun, varest medellös vanför har sin hemort, är särskilt betungad med sjukvård av sådant slag som det ifrågavarande eller där den vanføre är mindre bemedlad och icke själv kan bekosta resorna eller slutligen där på grund av större avstånd till vårdanstalt eller av annan orsak resekostnaden blir särskilt betungande. Riksdagen, som för sin del ansåge tveksamt, huruvida de i senast berörda förslag förordade begränsningarna av rätten till understöd vore lämpliga, ansåge sig icke böra bestämt förorda någon viss utväg till frågans lösning, utan anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida och

i vad mån statsunderstöd borde lämnas till bestridande av kostnaderna för patienters resor till och från kustsanatorierna, samt därefter vidtagna åtgärder, vartill denna utredning kunde föranleda.

Medicinal-
styrelsen.

Sedan medicinalstyrelsens utlåtande i ärendet inforrats, har styrelsen i en till Kungl. Maj:ts inkommen skrivelse anfört följande.

Styrelsens ovannämnda utlåtande av den 15 december 1911 gällde statsåtgärder till förminskande av följderna av de sista årens utbredda barnförslamsningsepidemier. Då denna sjukdom i följd av sin utbredning såsom epidemi drabbat olika kommuner synnerligen ojämt, föreslog medicinalstyrelsen, bland annat, att endast kommuner, vilka vore särskilt betungade av sådan sjukvård, skulle åtnjuta statsunderstöd för sina sjuka medlemmars resor. En sådan inskränkning i rätten till statsbidrag för resorna anser medicinalstyrelsen naturligtvis icke böra ifrågasättas för skrofulösa barns resebidrag. De båda andra av medicinalstyrelsen beträffande vanföras resor föreslagna inskränkningarna, att understöd endast borde tillkomma mindre bemedlade, som icke kunde själva bekosta resorna, samt att understöd borde utgå särskilt i sådana fall, där avståndet till vårdanstalten vore stort, syntes däremot hava lika tillämpning på de skrofulösa resor. Även motionären hade antytt samma uppfattning.

En annan skillnad mellan de vanföra och de skrofulösa med avseende på behovet av statsunderstöd anser medicinalstyrelsen ligga däri, att de vanföra måste flera gånger, ofta under flera års tid, besöka anstalterna, de skrofulösa däremot hava i allmänhet endast att betala en resa fram och tillbaka. Oaktat sålunda de skrofulösa, respektive deras hemortskommuner, hava mindre behov av statsunderstöd än de vanföra, synes dock den av utskottet verkställda utredningen med därvid fogade uppgifter över patienternas hemorter visa, att resans längd inverkar på frekvensen av besök vid kustsjukhusen, i det vissa läns avlägsna läge tyckes hava betingat, att så få patienter från dessa län vårdats å kustsjukhusen. Att skrofulosen skulle förekomma mindre talrikt inom de norrländska länen torde nämligen icke kunna antagas. Med hänsyn härtill synes reseunderstöd vara behöfligt just för dessa längre resor. Medicinalstyrelsen anser sålunda, att reseunderstöd för de skrofulösa bör medgivas endast för så vitt resekostnaden är relativt hög. Den form för åtnjutande av nedsatta resekostnader å järnvägarna, som jämlikt nådigt brev den 15 december 1911 bestämts för skolbarns studieresor med mera, synes i detta fall mindre lämplig. Denna form förutsätter nämligen, att större sällskap skulle resa på en gång, varvid sättet med

biljetternas rekvisition direkt från järnvägsstyrelsen torde kunna anses befogat. Helt olika ställer sig förhållandena vid de skrofulösas resor, då de sjuka i regel torde företaga resan ensamma eller endast med sällskap av vårdare. Den i nådiga brevet den 15 december 1911 omnämnda nedsättningen i biljettpris medgives vidare för vilket avstånd som helst, vilket enligt styrelsens uppfattning icke i föreliggande fall vore behöfligt.

Medicinalstyrelsen har för den skull tänkt sig en annan form för ersättningsberäkning. Av uppgifterna angående kustsjukhuspatienternas hemorter anser styrelsen framgå, att relativt få patienter från norr om Stockholm—Örebro belägna hemorter under år 1911 besökt dessa anstalter. Biljettkostnaden i tredje klass är från Stockholm—Örebro till anstalterna för fullvuxna personer omkring 10 kronor för enkel resa. Det synes därför, som om behov av bidrag till resekostnaden gjorde sig kännbart först från det biljettkostnaden för enkel resa överstiger detta belopp, vilket i väglängd motsvarar enligt persontaxan för statens järnvägar 480 kilometer.

Tager man i betraktande, att avgiften för dag vid anstalterna utgör 2 kronor, varav staten ersätter en fjärdedel, skulle vårdkostnaden således för fyra månaders vistelse vid anstalten utgöra 180 kronor. I förhållande till denna kostnad synes icke en resekostnad av högst 20 kronor vara alltför betungande. Medicinalstyrelsen har därför förordat, att resebidrag av statsmedel må medgivas endast då järnvägsresans längd utgör mer än 480 kilometer, samt bestämmas att utgå med det belopp, varmed biljettpriset i tredje klass å järnväg överstiger 10 kronor för enkel resa. I resekostnaden torde för dessa patienter, som i allmänhet äro barn, ofta få inberäknas biljett även för en äldre följeslagare, och torde detta bliva regel mer och mer ju längre resan är. Även biljett för sådan person synes därför böra få inberäknas i resekostnaden. Någon begränsning, på sätt i Riksdagens skrivelse ifrågasatts, av statsbidraget till att gälla endast resor å statens järnvägar synes därvid icke böra ifrågakomma. Beträffande resor å ångbåt, vilka mera sällan torde ifrågakomma och då endast på korta avstånd, torde de kunna lämnas ur räkningen.

Även vid förevarande slag av statsunderstöd torde böra tillses, att det endast utgår i sådana fall, där den sjuke antingen är medellös eller ock mindre bemedlad i den grad, att såväl han som försörjningspliktiga anhöriga sakna tillgång att fullt bekosta hans och eventuellt vårdarens resor. Angående sättet för statsbidragets erhållande torde särskilt böra av Kungl. Maj:t förordnas. Därvid ansåg styrelsen prövnin-

gen av ansökningarna och utbetalningen av statsbidragen lämpligen böra anförtros åt vederbörande Kungl. Maj:ts befallningshavande. Huruvida den sökande är medellös eller mindre bemedlad synes kunna styrkas på samma sätt, som föreslagits vid frågan om statsbidrag för vanföras resor. Behovet av sjukvård å kustsanatorium ävensom av vårdare under resan torde även böra styrkas genom intyg av läkare.

Till vilket sammanlagt belopp ersättningen för resorna enligt ovanstående grunder kunna komma att uppgå torde, säger medicinalstyrelsen, vara omöjligt att med säkerhet i förväg avgöra. Ett för detta ändamål beviljat anslag torde därför böra anvisas såsom förslagsanslag. Till någon ledning för det belopp, som bör bestämmas, kan möjligen följande beräkning tjäna. Kostnaden för varje särskild resa torde huvudsakligen utgöras av den medföljande personens biljett fram och åter, då de sjuka, i regel barn, oftast torde resa på halv biljett. För varje patient, som åtnjuter bidrag, blir kostnaden sålunda, för vårdare minst 2 högst 4, i medeltal $2\frac{1}{2}$ biljetter, och för patienten själv 1 à 2, i medeltal $1\frac{1}{2}$ biljett. Antages kostnaden för enkel biljett till i medeltal 18 kronor (ungefär motsvarande Sollefteå såsom hemort), blir biljettkostnaden för resan fram och åter i medeltal 72 kronor, varav 52 kronor då skulle ersättas av staten. Under år 1911 vårdades å anstalterna 131 personer från sådana delar av landet, att resebidrag enligt förenämnda grunder för dem skulle hava utgått, eller $\frac{1}{7}$ av hela antalet vårdade. Antages det vidare, att de bidragsberättigades antal kommer att stiga till $\frac{1}{5}$ av hela antalet vårdade eller till ($\frac{1}{5}$ av 950) 190, skulle hela det erforderliga beloppet bliva 9,880 kronor eller i runt tal 10,000 kronor.

Medicinalstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen avlåta proposition om beviljande på extra stat för år 1914 av ett förslagsanslag å 10,000 kronor för beredande av bidrag till medellösa och mindre bemedlade personer från de norra länen för resor till och från de vid västkusten belägna statsunderstödda kustsjukhusen för skrofulösa att utgå, på sätt Kungl. Maj:t bestämmer.

Järnvägs-
styrelsen.

Järnvägsstyrelsen har i infortrat utlåtande till en början anfört, att styrelsen i skrivelse den 12 december 1905 angående vissa nedsättningar i de från och med den 1 januari 1906 gällande avgifter för personbefordran å statens järnvägar uttalat, att vid avgörande av frågan, under vilka förhållanden en nedsättning av berörda avgifter borde äga rum, huvudsynpunkten borde vara den, att statens järnvägars inkomster av personbefordringen icke borde minskas genom att nedsättning beviljades för sådana fall, då vederbörande institutioner åtnjuta anslag av staten,

landsting eller kommuner, och således den nedsättning i avgifterna på järnväg, som ifrågasattes, är jämförlig med ökning av dylika anslag. I sådana fall borde enligt järnvägsstyrelsens åsikt det ytterligare understöd, varav dylika institutioner för fullgörande av sina åtaganden kunde vara i behov, bestridas genom höjning av sagda anslag, och icke på det sätt att statens järnvägars och således statens inkomster minskades. Däremot syntes det styrelsen, att rena välgörenhetsverk, vilka utan billigare biljettpris säkerligen icke skulle kunna äga fortbestånd, borde vara förtjänta av understöd, såvida man kunde anse det säkert, att missbruk icke kunde inträffa. Till nedsättningar av denna kategori hörde enligt styrelsens åsikt, bland annat, de medgivanden, vilka lämnats för folkskolebarn från städerna, som genom förmedling av vederbörande styrelse utsändas till landet under ferierna. Den nedsättning i biljettpris för åtskilliga grupper av behövande, som Kungl. Maj:t i anledning härav genom nådigt brev den 2 februari 1906 gav, har vad beträffar folkskolebarn genom nådigt brev den 15 december 1911 än ytterligare utvidgats, i sammanhang varmed emellertid förordnats, att den för järnvägarna i följd därav uppkommande inkomstminskning skulle täckas genom ett av Riksdagen för ändamålet till disposition ställt förslagsanslag.

Styrelsen erinrar vidare, att styrelsen i utlåtande den 6 februari 1909, i anledning av en av föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg gjord underdånig framställning om fria resor för obemedlade vanföra, kom till det slut, att, ehuru styrelsen till fullo behjärtade önskvärdheten av att ett lättat tillfälle bereddes vanföra att begagna sig av de förmåner, föreningen ifråga lovat att bereda dessa vanlottade människor, styrelsen dock ansåg sig ej kunna tillstyrka bifall till den underdåniga ansökningen under andra förhållanden, än att Kungl. Maj:t skulle finna sig böra medgiva förmånen av avgiftsfria resor å statens järnvägar jämväl åt övriga kategorier av abnormala, därvid då torde böra tagas i övervägande, om ej statens järnvägar borde av allmänna medel beredas ersättning för den minskning i inkomst av persontrafik, som ett mera allmänt medgivande för vanföra av frihet från erläggande av befodringsavgifter vid resa till och från kliniker, skolor och hem skulle medföra. Nämda framställning hade ej heller av Kungl. Maj:t bifallits.

Ehuru väl sistberörda framställning avsåg förmån av avgiftsfria resor, medan Riksdagens nu föreliggande skrivelse kan anses åsyfta endast nedsättning i befodringsavgifterna, torde likvisst, säger styrelsen, de skäl, som voro bestämmande i nyssnämnda fall, lika väl hava tillämpning i nu föreliggande fall. Även här är det ju fråga om allmän sjuk-

vård, en sak, som väl får anses åligga vederbörande kommuner att sörja för och varmed järnvägarna — statens som enskildas — icke böra betungas. Ett medgivande av nedsatta biljettpris eller fri befordring vid resor till och från de s. k. kustsanatorierna för skrofulösa barn skulle ock säkerligen framkalla krav på motsvarande förmån i fråga om resor till och från de s. k. lungsotssanatorierna, krav, som, därest den nu ifrågasatta nedsättningen i biljettpris medgives, svårligen skulle kunna tillbakavisas.

På grund av det anförda har järnvägsstyrelsen avstyrkt, att det ifrågasatta statsunderstödet lämnas i form av fria resor eller -- så framt ej järnvägen erhåller full ersättning därför från statsanslag — biljettprisnedsättning å statens järnvägar.

Departements-
chefen.

Ändamålet med kustsanatorierna är att genom anstaltsvård skydda barn, som lida av börjande tuberkulos eller hava tydliga anlag för sådan sjukdom. Av flera auktoriteter har uttalats, att denna metod är av stor betydelse för sjukdomens hämmande. Bifogade uppgifter för år 1911 och år 1912 (se bilaga) över de vid dessa anstalter intagna barnens fördelning efter hemorten synas emellertid visa, att åtminstone de norr-ländska länen hittills i ringa mån tagit ifrågavarande anstalter i anspråk. Detta förhållande, vilket, såsom medicinalstyrelsen anmärker, icke torde kunna bero därpå, att skrofulosen i dessa delar av landet ej skulle vara utbredd, lärer väl i ej ringa mån hava sin grund i obekantskap med anstalterna och däri, att befolkningen dragit sig för att sända de små patienterna, varom här är fråga, så långt bort från hemmet, men tvivelsutan har också en väsentligt medverkande orsak varit själva resekostnaden.

Utgående från sistnämnda förhållande har nu medicinalstyrelsen sökt draga upp en gräns efter avstånd och kostnad sålunda, att bidrag endast skulle medgivas, då järnvägsresans längd överstiger 480 kilometer, och bestämmas att utgå med det belopp, varmed biljettpriset i tredje klass å järnväg för patient jämte vårdare överstiger 10 kronor för enkel resa.

En dylik anordning torde ganska nära ansluta sig till den tanke, som ligger till grund för motionen och Riksdagens skrivelse i ämnet, i det statsbidraget inskränkes till sådana fall, då själva resekostnaden kan antagas vara tämligen kännbar. Därmed synes man också ha bemött den invändningen, att det nu ifrågasatta anslaget framdeles skulle draga med sig bidrag till resor till de vanliga tuberkulossanatorierna. För dem, som där behöva vård, torde väl resekostnaden i de allra flesta fall inskränka sig till obetydliga belopp, så livligt som byggandet av lungsotssanatorier har fortgått i olika delar av landet. I allt fall vill

jag för min del uttryckligen framhålla, att jag ej för närvarande anser lämpligt att inlåta sig på resebidrag till dessa sistnämnda sanatorier.

Beträffande åter den form, under vilken statsbidrag bör utgå, har jag, då fråga förelåg om resebidrag till vanföra, uttalat, att beviljandet av fria resor och nedsättning av biljettprisen å statens järnvägar vore mindre lämpligt, och samma uppfattning har nu gjorts gällande av järnvägsstyrelsen. Bidraget synes mig sålunda böra utgå i form av ett för ändamålet särskilt beviljat anslag.

Bidraget torde böra avse resor för såväl patienter som behövliga vårdare till och från anstalt samt utgå endast i sådana fall, då patient är medellös eller mindre bemedlad och saknar anhöriga, som äro pliktiga och i tillfälle att betala hans och vårdarens resa. Utbetalningen av bidraget torde kunna anordnas i överensstämmelse med vad som föreskrivits i nådiga kungörelsen den 6 december 1912 angående statsbidrag till resor, som av vanföra jämte vårdare företagas till eller från vanförestalt.

Vilket belopp, som för ändamålet torde bliva erforderligt, är givetvis omöjligt att med någon säkerhet beräkna. Det synes mig dock med tämligen stor visshet kunna antagas, att det belopp, medicinalstyrelsen beräknat eller 10,000 kronor, icke kommer att överskridas.

Beträffande anskaffande av medel till denna utgift må erinras, att det belopp, som för anordnande av vård åt personer, som lida av barnförlamning efter 1912 års barnförlamningsepidemi, vilket belopp i statsverkspropositionen beräknades till 133,800 kronor, numera ansetts kunna nedsättas till 120,400 kronor, varigenom inom ramen för 1914 års statsregleringsförslag medel till nu ifrågakvarande utgift skulle finnas tillgängliga.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1914 bevilja ett förslagsanslag å 10,000 kronor för beredande av bidrag till medellösa eller mindre bemedlade personer från de norra länen för resor till och från de vid västkusten belägna statsunderstödda kustsanatorierna att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till Riksdagen.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.

Bilaga.

Antal patienter, fördelade efter hemort.

	år 1911.	år 1912
<i>Kronprinsan Victorias kustsanatorium:</i>		
Stockholms län	3	6
Uppsala län	—	1
Södermanlands län	1	1
Östergötlands län	1	12
Jönköpings län	20	32
Kronobergs län	21	15
Kalmar län	2	2
Blekinge län	36	28
Kristianstads län	108	85
Malmöhus län	99	103
Hallands län	36	27
Göteborgs och Bohus län	2	1
Värmlands län	22	23
Örebro län	7	7
Västmanlands län	—	2
Kopparbergs län	19	20
Gävleborgs län	1	5
Jämtlands län	—	1
Västerbottens län	2	—
Norrbottnens län	3	4
Stockholms stad	53	46
Malmö stad	29	34
	Summa 465	455

Kustsanatoriet Styrso:

Uppsala län	—	1
Södermanlands län	10	15
Jönköpings län	—	1
Kalmar län	—	2
	Transport 10	19

	år 1911.	år 1912.
Transport	10	19
Göteborgs och Bohus län.....	24	22
Älvsborgs län.....	20	23
Skaraborgs län.....	5	5
Värmlands län.....	3	8
Örebro län.....	12	15
Västmanlands län.....	27	21
Västernorrlands län.....	1	1
Jämtlands län.....	1	—
Norrbottnens län.....	2	9
Stockholms stad.....	1	—
Göteborgs stad.....	180	170
	<hr/>	<hr/>
Summa	286	293

Kustsanatoriet Apelvikén:

Stockholms län.....	4	—
Kronobergs län.....	18	12
Kalmar län.....	10	15
Kristianstads län.....	—	1
Hallands län.....	68	71
Göteborgs och Bohus län.....	16	9
Älvsborgs län.....	39	39
Skaraborgs län.....	8	13
Örebro län.....	3	4
Västmanlands län.....	12	8
Västernorrlands län.....	10	4
Norrbottnens län.....	2	—
Stockholms stad.....	—	1
	<hr/>	<hr/>
Summa	190	177